

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI

Facultatea de Istorie

Teză de doctorat

Necropola romano-bizantină de la Callatis

REZUMAT

Conducător științific

doctorand

Prof.dr. Alexandru Suceveanu

Constantin Robert Cornel

București

2010

Teza de doctorat *Necropola romano-bizantină de la Callatis* este structurată în opt capitole la care se adaugă bibliografia , abrevierile precum și 56 de planșe

CUPRINS

Abrevieri	2
Capitolul I <i>Cimitirul creștin</i>	6
Capitolul II <i>Callatis</i> .	
<i>Aspecte ale unui oraș grecesc in perioadă târzie</i>	14
Capitolul III <i>Evoluția spațială a necropolelor</i>	38
Capitolul IV <i>Necropola de epocă romano-bizantină</i>	56
IV 1 . <i>Istoricul cercetărilor 1901-1980</i>	
IV. 2. <i>Prezentarea complexelor funerare descoperite între anii 1981-2007</i>	
Capitolul V <i>Tipologia mormintelor</i>	98
<i>Repartiția mobilierului funerar pe complexe</i>	110
Capitolul VI <i>Rit și ritual funerar la Dunărea de Jos</i>	133
<i>Callatis.Elemente de rit si ritual funerar sec.IV-VI p.CHR</i>	144
Capitolul VII <i>Concluzii și considerații finale</i>	154
VII.1 <i>Apariția și evoluția cimitirului creștin.</i>	
VII.2 <i>Alogeni și Romanici la Dunărea de Jos</i>	160
Capitolul VIII <i>Catalog de descoperiri funerare</i>	171
Bibliografie	273
Lista ilustrațiilor	296
Planșe si Anexe	299

CAPITOLUL I

GENEZA CIMITIRULUI CREȘTIN

Amplasarea mormintelor într-un cimitir în spațiul din jurul bisericii a devenit, în cursul Evului Mediu, o trăsătură specifică a civilizației creștine, foarte vizibilă și astăzi în tradiția europeană. Pe câtă vreme lucrările recente ale medievistilor au arătat că instituirea cimitirului era rezultatul unei lungi și complexe istorii², specialiștii creștinismului vechi consideră că mare parte a Bisericii posedă cimitire încă de la începutul secolului III. Preferința de a folosi cuvântul grecesc *koimeterion*, printr-un plural în latină este semnificativă, căci termenul la singular desemnează la această perioadă un mormânt și nu un "cimitir". Această preferință inițială care a dus la interpretările textului a condus la ideea că era un document despre administrarea generală a cimitirelor prin Biserică.

Sarcina de a îngropa credincioși este mai întâi un apel la milă individuală, chiar dacă asta nu exclude că Biserica, în anumite locuri, a prevăzut ea însăși astfel de sepulturi și a putut să posede un loc de cimitir propriu. Persoanele vizate sunt în mod explicit creștini care nu pot să-și procure un spațiu funerar, săraci și străini.

Cele două principii invocate în mod tradițional pentru a justifica crearea cimitirului creștin sunt interdicția amestecului de morminte păgâne și creștine precum și sarcina de a procura un mormânt tuturor creștinilor, chiar dacă nu există *a priori* un motiv pentru ca Biserica să propună creștinilor locuri speciale unde să fie îngropați.

În orice caz este imposibil de afirmat despre caracterul exclusiv al spațiului funerar creștin că este fondat într-o epocă veche pe documente invocate în mod general: separarea păgânilor de creștini prin moarte nu pare deci să poată fi una din cauzele instituirii cimitirului.

CAPITOLUL II

Callatis

Aspecte ale unui oraș grecesc în perioada târzie

Prezența orașului în toate itinerariile antice¹ atestă importanța pe care colonia doriană a avut-o și în perioada romană fapt care ar justifica, oarecum, tristețea și melancolia din descrierile pitorescului scriitor. La aproape un secol distanță, din punct de vedere arheologic, informațiile noastre despre Callatis se reduc la câteva descoperiri sporadice, realizate în urma unor cercetări de teren, simple sondaje, sau frecvente intervenții de salvare, practicate încă din perioada interbelică. Departele de arheologie ne dau o imagine clară și continuă a așezării, ele confirmă, sau completează prea puținele informații scrise, evoluția cât și soarta orașului antic fiind tributare în mare parte analogiilor. Săpăturile de salvare oferă în, general, multă supărare și puține certitudini, situație datorată condițiilor impuse, restricțiilor spațiale și, nu în ultimul rând, capacității de înțelegere a celor ce efectuează cercetarea.

Incinta elenistică (sec. IV a. Chr – III a. Chr.)

Aria = 1072979.1559m² (107,297 Ha)

Perimetru = 4051.2808m (4,051 km)

Aspecte de urbanism

Se identifică o repartitie a spațiului urban specifică și altor centre elenistice² (zone sacre, comerciale și militare)

Sunt descoperite locuințe cu etaj și subsol dispuse în adevărate *insulae*, orientările zidurilor cercetate implică o sistematizare urbană cu loturi orientate NE-SV

În zona periferică (în partea de vest) orașul nu pare să fi fost locuit

Spațiul urban este delimitat de construcții religioase(altare, temple)

Probleme spațiale în aria funerară din imediata apropiere a cetății (apar etajări de morminte separate de un strat de pământ galben)

-

Incinta elenistică târzie și romană (sec.III-II aChr.-II-III p.Chr.)

Aria= 556670.5381m² (55,6Ha)

Perimetru= 3489.7392m (3,48km)

-zidul de apărare refolosește elemente din fundația zidului anterior³

-se construiește sistemul de apărare val-șanț, orașul fiind apărat și de un zid retras pe o zonă mai înaltă și mai ușor de apărat

- orașul este alimentat cu apă prin aducțiuni gravitaționale

- -construcțiile civile pastrează aceeași orientare NE-SV impusă de lotizarea grecească⁴

- descoperirile întâmplătoare sau din cercetări de salvare arată o activitate religioasă în aria zonei sacre și în această perioadă.

- -arii funerare delimitate de axe de comunicații

-apar construcțiile publice specifice civilizației romane (cisterne, terme)

Incinta romană faza 2 (sec.III p.Chr.-IV p.Chr.)

- Aria= 205800.8976m² (20,58 Ha)

Perimetru=1870.6176m (1,87 Km)

Aspecte urbane

- Distrugerii masive în aria urbană provocate de atacurile goților

Reparația zidului de incintă – sunt construite turnuri rectangulare

- Extinderea ariei urbane fortificate spre sud - curțina sudică dezafectează un edificiu termal

- Lucrări de refacere la edificiile publice (cazul termelor descoperite pe str. Oituz)

Incinta romano-bizantină(sec.IV pChr.-VII p.Chr.)

Aria= 241188.0365m² (24,11 Ha)

Perimetru = 2000.9298m (2 Km)

Aspecte urbane

- Se pastrează orientarea NE-SV s construcțiilor civile
- Sunt identificate doua porți ale orașului , una pe latura de vest la sud de turnul mare de colț și alta la sud
- Extindere spre sud a ariei urbane fortificate
- Lucrări de reparații și consolidări efectuate asupra curtinei vestice
- Nivel de locuire în extra muros
- Apar edificiile creștine

CAPITOLUL III

Evoluția spațială a necropolelor

Complexele funerare sunt printre cele mai evocative monumente care au supraviețuit din lumea greco-romană, deoarece continuă să comunice mesaje importante despre cultură și identitate precum și să prezinte o latură privată a vieții de familie. Chiar dacă au fost descoperite multe din astfel de complexe funerare ,s-a stabilit ritualul ,a fost analizat inventarul etc. aranjamentul lor spațial este încă insuficient cunoscut deoarece ,din păcate marcajele (pietre funerare, borne de proprietate) au dispărut sau au fost refolosite încă din antichitate.

Cercetarea complexelor funerare de epocă elenistică și romană a oferit de-a lungul timpului ,pe de o parte stabilirea tipologiei mormintelor, a ritului și ritualului funerar, precum și o relativa încadrare într-un spațiu ce va fi avut o astfel de dedicație. Într-o încercare curajoasă de a cartografi și monumentele istorice de pe raza municipiului Mangalia , V.Georgescu delimita în anul 1995 pe un plan la scara 1/5000 zonele de necropola ale orașului antic.

La nord de orașul Callatis este cartată între zidul de incintă și str. Rozelor *necropola de epocă elenistică*. Din 52 de morminte cercetate în această zonă 5 sunt de incinerare, restul de înhumare în ciste, gropi simple sau cu protecție din țigle și olane.

Cercetările efectuate în anul 1971 în zona de nord a orașului arată altă o situație, (cele 11 complexe funerare descoperite sunt datate în felul următor: cinci morminte sunt datate în perioada elenistică, M₃, M₄, M₅, M₆, M₁₁, trei morminte sunt datate în perioadă romană, M₂, M₉, M₁₀ iar M₁, M₇, M₈, datate în sec. IV p. Chr.) zona funerară fiind folosită din perioadă elenistică până în perioada romano-bizantină.

Folosirea judicioasă, pe o perioadă cuprinsă între secolul al IV-lea a. Chr. și secolul al IV-lea p. Chr., a fost identificată pe suprafețe funerare dispuse după o logică necunoscută nouă încă. Nu există arie funerară în care să nu fie identificate alături de morminte elenistice și morminte romane.

. Grupurile izolate de morminte precum și complexele tumulare aflate la distanțe apreciabile față de orașul antic pe lângă faptul că trasează drumuri antice, stabilesc limite de proprietăți funciare

Pe hartă, conform dispunerii movilelor funerare, pot fi refăcute două drumuri antice:

1. Drumul spre nord care lega orașul Callatis de Tomis și era flancat de tumuli cca 5 km spre nord
2. Drumul spre sud care, obligatoriu, trebuia să ocolească lacul prin vest.

Complexele tumulare cercetate se încadrează cronologic între sec. IV a. Chr. și sec. II p. Chr.

Cercetările de salvare efectuate la Mangalia pe suprafețe întinse arată o concentrare de morminte pe arii mici (în unele locuri cu morminte elenistice și romane fapt ce nu poate să sugereze decât o continuitate de administrare sub o formă sau alta a unei proprietăți funciare) tocmai pentru a nu dezafecta din suprafața destinată lucrărilor agricole

Rezultatele cercetărilor din zona de nord a orașului Mangalia arată o continuitate în folosirea spațiului din sec. IV-lea A. Chr. până în epoca romano-bizantină. Publice sau private, parcelele sepulcrale nu arată perturbații tipologice sau ritualice în primele trei secole ale erei creștine. În epocă sunt cunoscute prin intermediul epitafelor funerare prețuri și costuri record pentru tranzacții de terenuri și morminte, operațiuni pe care niște strămutați cu forța nu aveau cum să le facă.

Cu atât mai straniu apare ipoteza prezenței sarmatice în primele secole ale erei creștine într-un spațiu privat din imediată apropiere a orașului Callatis. Chiar dacă e dificil de presupus statutul juridic pe care l-ar fi avut acești alogeni și în funcție de acesta de stabilit tipul de posesiune agrară la care fi avut dreptul, e greu de crezut ca aceștia i-si vor fi găsit chiar și un simplu loc de veci în preajma unui oraș grecesc⁵. Dincolo de problemele spațiale mai degrabă specifice marilor centre urbane pe care le vom ilustra pt Callatis cu planșe va trebui să reamintim faptul că, și în lumea greco-romană, dreptul de a avea un mormant a rămas un privilegiu.

Singurii alogeni care și-ar fi putut amenaja un spațiu funerar la Callatis în epoca timpurie ar fi fost militarii romani. În acest context amintesc de stelele funerare sau votive pentru “cavalerul trac” găsite la Callatis și care reprezintă se pare o comandă a unor colegii funerare legionare pentru membri săi.

CAPITOLUL IV

Necropolă de epocă romano-bizantină

1. Istoricul cercetărilor 1901-1980

2. Prezentarea complexelor funerare descoperite între anii 1981-2007

1901

CAPITOLUL V

O nouă tipologie a mormintelor romano – bizantine din *Scythia* nu este posibilă fără o prezentare în prealabil a celor vechi. Cum nu există o tipologie generalizată la întreaga provincie este necesară prezentarea tipurilor de morminte din următoarele situri: *Tomis*, *Callatis* și *Beroe*. Acestea au beneficiat de săpături importante în trecut ce au scos la lumină numeroase morminte.

Așa cum se observă tipologia nu este uniformă nici măcar pentru același sit, mai ales când e vorba de același tip de construcție; de altfel nu există criterii clare de definire, ci doar o enumerare a tipurilor de amenajări funerare descoperite.

Stabilirea unui sistem unic de definire pentru aceste morminte este destul de dificilă datorită multitudinii descoperirilor și variației acestora. Cu toate acestea s-a încercat urmărirea mai multor criterii, mai ales constructive dar și de amenajare a mormântului.

Tipul 1:

- **groapă simplă** = groapă de formă rectangulară, fără amenajări; de dimensiuni variabile în funcție de lungimea decedatului;

- decedatul era învelit într-un giulgiu și depus în groapă; un individ depus în majoritatea cazurilor și mai rar doi; orientare diversă, dar foarte multe sunt vest - est; datare: secolele IV – VII exemple de la *Argamum, Beroe, Callatis, Capidava, Dinogetia, Enisala, Halmyris, Histria I – IV, (L)Ibida, Noviodunum, Șipote, Tomis, Tropaeum Traiani.*

Tipul 2:

- **groapă simplă cu amenajări externe pentru protecției**= groapă rectangulară în care era depus decedatul dar care avea deasupra pietre sau țigle ce indicau mormântul (la cap, la picioare sau în lateral) sau un capac din blocuri de piatră sau țigle;

decedatul era învelit într-un giulgiu și depus în groapă; un individ depus; orientare vest – est majoritară; datare: secolele IV – VII exemple de la *Argamum, Beroe, Callatis, Enisala, Histria II și IV, (L)Ibida, Tomis II – III.*

- = decedatul era mai întâi depus într-un sicriu și apoi în groapă; un individ depus; orientare vest – est; datare: secolele IV – VI; exemple de la *Histria IV, (L)Ibida, Tomis II.*

Tipul 3:

Morminte cu nișă sau firidă -Tipul acesta de mormânt apare în necropolele callatiene tot în perioada elenistică, IV-III a.CHR.

Tipul 4:

- **Cistă** = cistă cu pereții construiți din blocuri de piatră sau din cărămizi, legate cu pământ sau mortar și acoperită cu două sau mai multe blocuri de calcar;

La Callatis mormintele în cistă de piatră apar încă din secolul IV a.CHR.

Tipul 5:

- **morminte familiale** = ca tip erau morminte *hypogeu*, cu *dromos* (culoar de acces) și una sau două camere funerare (construite în pământ din cărămidă sau blocuri de calcar) sau puteau fi complexe funerare săpate în loess cu un culoar de acces și 4 camere funerare erau depuși mai

mulți indivizi, numărul lor variind între 5 și 40; orientare vest – est; datare: secolele IV – VI;

exemple de la *Callatis, Halmyris, (L)Ibida, Noviodunum, Tomis, Tropaeum Traiani.*

Tipul 6

Incinte funerare de tip Kokh

-a fost descoperită o singură construcție de acest tip la Callatis -notat M₈ dar care cuprinde două camere funerare cu deschiderea spre zidul incintei.

Incinte deschise

Parcelă funerară delimitată de un zid înconjurător ce protejează două morminte M₉ ,M₁₀. Sunt semnalate astfel de construcții funerare auxiliare în multe necropolele elenistice inclusiv la Callatis și reprezintă arii funerare privilegiate.

CAPITOLUL VI

Conținutul unor morminte de la Histria, Callatis ,Tomis și Beroe databile în primul sfert al veacului al IV-lea ilustrează,de asemenea ,continuitatea practicilor funerare antice.Despre viața spirituală a populației rurale din Scythia Minor informațiile sunt lacunare, aceasta fiind , ca și în alte părți ale Imperiului , tributară unui fond de credințe ancestrale insuficient de bine cunoscut .Atacurile barbare, ce au afectat serios în decursul antichității târzii această provincie de frontieră ,au generat un sentiment de insecuritate care a condus la a o redistribuire spațială a populației ,în fapt o translație dinspre rural spre urban (centre fortificate) .Aglomerările urbane , apariția unor extensii de locuire în extra-muros, reprezinta o consecință firească a acestui fenomen demografic .În aceste condiții când gradul de romanizare a acestui flux de populație este greu de stabilit (deteriorarea standardelor urbane având și cauze economice), depistarea unor anomalii (artefacte ,devieri de ritual) nu ne indică neapărat o perturbație etnică . Rapida ascensiune a religiei creștine și mai ales adaptarea acestei noi credințe ideologiei imperiale modifică cadrul de referință prin care putem să definim romanitatea târzie . În provincia dintre Dunăre și Marea Neagră , ca și în întreg Imperiu ,sporirea numărului de creștini romanici este strâns legată de formarea și extinderea structurilor administrativ –juridice specifice

Bisericii ,fapt reflectat și în ridicarea de bazilici creștine . Un impact deosebit asupra comunității creștine din Scythia a avut mai ales cu ultimele două decenii ale secolului al IV –lea ,elementul barbar.Prezența acestuia este atestată atât de sursele literare,cât și de descoperirile arheologice. Religia creștină a fost , în acest context , nu numai un factor de conservare a romanității sud-dunărene,dar și un mijloc de asimilare a alogenilor. Un epitaf creștin de la Tomis ,redactat în latinește , pus pentru un anume Terentius ,fiul unui germanic pe nume Gaione ,confirmă pe deplin acest fenomen.Deși aspecte ale identității spirituale a barbarilor au putut fi surprinse arheologic,aportul lor la dezvoltarea creștinismului este dificil de apreciat.

Scythia Minor nu face notă discordantă față de alte teritorii .Tradițiile funerare greco-elenistice ,romane,orientale și autohtone se resimt în multe dintre practicile și credințele funerare paleocreștine .Astfel ca și în alte ținuturi romane ,necropolele urbane –Tomis , Callatis, Histria ,Tropaeum Traiani, Beroe-prezintă o continuitate topografică , spațial cimitirele creștine apar în continuarea celor păgâne,fapt ce demonstrează o continuitate etnică ,tipologică,o reactualizare a vechilor cutume funerare.

Numărul mare al bazilicilor din Scythia Minor, fapt ce reflectă dimensiunea creștinării ținutului în veacurile V-VI, a contribuit, fără îndoială, la creștinarea unor barbari colonizați în provincie sau a unor alogeni din garnizoanele ținutului.

Cruciulițele descoperite în mormintele de la Tomis, Axiopolis, Callatis, Sucidava, Beroe, forma unor obiecte de port sau de podoabă, de la Tomis sau Beroe, decorurile simbolice de pe unele accesorii vestimentare (catarama, aplice), de la Tomis, Callatis, Histria, Beroe, Argamum, probează convingerile creștine ale defunților; unele dintre aceste morminte sunt cu certitudine ale barbarilor federați care au îmbrățișat creștinismul.

În unele necropole, sunt documentate însă și aspecte de factură păgână, sau care amintesc încă de concepțiile epocii clasice. Astfel, este cu totul străină practicilor funerare creștine și celor de tradiție greco-romană, ritul întâlnit în unele morminte de la Beroe, în care se observă lipsa unor părți anatomice, dezordinea scheletelor, sau morminte care conțin doar crani.

CAPITOLUL VII

Concluzii și considerații finale

1. Apariția și evoluția cimitirului creștin

Separarea spațială a necropolelor păgână și creștină s-a datorat în primul rând statutului inferior pe care inițial l-a avut cultul creștin. O informație interesantă o găsim la Tomis unde membri de familie sunt separați de opinie (credință). În cimitirul creștin al orașului Callatis cele mai vechi morminte sunt datate în prima jumătate a secolului al IV-lea, perioadă în care sunt semnalate sepulturi și în zona de nord a orașului. Mormintele au aceleași caracteristici dar aparțin la zone funerare distincte ne îndreptățeste să le considerăm pe cele din nordul orașului de factură păgână. Dacă păgânii sunt atestați și chiar ocupă funcții de conducere în Imperiu pe tot parcursul secolului al IV-lea, în secolele următoare avem tot mai puține informații despre ei.

Studiile statistice pe un eșantion de 20 de orașe, din Imperiu, cu o populație de peste 30000 de locuitori a evidențiat două aspecte care ne interesează direct.

1. Dacă probabilitatea ca un oraș aflat la o distanță mai mare de 1000 de mile de Ierusalim să aibă o biserică creștină până la 180 p.Chr. este de 22%, coeficientul crește până la 37% în funcție de anumiți indicatori (gradul de elenizare, mărimea orașului, dacă este oraș-port etc.).

2. Aceiași indicatori care multiplică coeficientul de probabilitate pentru existența unui creștinism timpuriu, în perioada târzie devin indicatori de sprijin pentru cultele păgâne.

Statistica efectuată de Galvao-Sorbinho pe epigrafe funerare din Spania și Africa de Nord, arată că până în anul 250 nu există epigrafic vreun indiciu creștin, între 250-300 p.Chr. în Africa de Nord au fost identificate 92 de inscripții păgâne și 3 creștine iar în Spania 52 păgâne și 1 creștină. Date între anii 300-350 p.Chr. în Africa de Nord au fost găsite - o inscripție păgână și 14 creștine, iar în Spania din vremea respectivă 9 păgâne și 10 creștine.

După anul 350 din peste 1000 de inscripții funerare (datate între 350-650 p.Chr.) a fost identificată o singură inscripție păgână (în Africa de Nord datată între 450-500 p.C.Hr.)

Dacă am persistat în a căuta (și chiar a găsi) creștini și în spatele unor epigrafe timpurii care încep cu *Dis Manibus* calculul statistic precum și teoria probabilităților ne va obliga pe viitor să căutăm păgâni ascunși în spatele unor simboluri creștine.

Mormintele romano-bizantine au fost identificate pe o arie circumscrisă sistemului de apărare între sectorul D 14 la NE și sectorul H6 la SV, limita estică fiind dată,

pe baza rezultatelor obținute până în prezent, de șanțul de apărare al cetății. Pe baza frecvenței de descoperiri și nu în ultimul rând pe baza datărilor materialului arheologic considerăm că nucleul generator al necropolei ar trebui cautat undeva în sectorul F 7 unde se bănuie că s-ar adăposti vestigiile unei basilici cimiteriale. Densitatea mormintelor F 8 de 790 morminte/ Ha, E7 de 1578 morminte/Ha, la G5, G 6 cu 31 de morminte /Ha. În caroul H6 pe aproximativ un hectar au fost identificate 3 morminte din care cu certitudine doar unul era romano-bizantin. Cum nu au fost identificate semitele antice nu putem să ne raportăm spațial și eventual să segmentăm “marea necropolă” în mai multe cimitire separate de căile de acces

Considerăm nucleul inițial al cimitrului undeva spre limita sudică a caroului E 7 ,deoarece aici nu au fost identificate ,în cercetări, morminte de epocă romană sau elenistică. Pe limita estică a lui F8- G7 a fost surprinsă în anul 2000 un șanț ritualic ce delimitează o arie funerară elenistică pe care prin extindere necropola creștină a dezafectat-o. Chiar de la publicarea monografiei ,Radu Harhoiu într-o recenzie aduce unele critici pertinente privitoare la estimările exagerate despre “marea necropolă” callatiană. În schimb repartitia zonală pe criterii cronologice și tipologice oferită de același autor este interesantă și poate reprezenta un model de viziune inutilă ,pentru că trebuie să privim necropola ca un ansamblu format inițial dintr-o sumă de “țarcuri funerare” de mai mici dimensiuni care în secolul al IV-lea s-au constituit printre parcele funerare păgâne amplasate de jur împrejurul orașului antic. Prin extensie aceste loturi funerare au generat poate unul sau mai multe cimitire cum le definim în accepțiunea modernă.

Prin prelucrarea informațiilor oferite de cartarea a 672 de complexe funerare putem vorbi doar de o sistematizare pe spații mici ,unde se pot face eventual doar speculații (arii funerare pentru copii, pentru prelați etc) .

Intr-o permanentă expansiune fapt datorat atât convertirilor din epocă cât și unor cauze exogene cimitirele paleocreștine se dezvoltă în detrimentul spațiului urban sau agricol în toată lumea romană. (la Argos au fost găsite morminte paleocreștine în agora, la Delfi spațiul sacru se transformă în spațiul urban , o parte din necropola veche este afectată de extensia urbană și de cea a cimitirului creștin).

Alogeni și romanici în Scythia Minor

În aceste condiții deslușirea fenomenelor cultural- istorice și etnice ale antichității târzii dintr-o regiune de graniță a Imperiului va rămâne în continuare (probabil pentru multă vreme) o preocupare majoră a specialiștilor .Una din cele mai dificile probleme o reprezintă stabilirea

criteriilor de diferențiere a populației romanice de cea barbară deoarece, pe lângă un fenomen evident de romanizare al elementelor alogene a avut loc și un proces de barbarizare a civilizației materiale. Chiar dacă a existat din partea autorităților imperiale o întreagă politică de izolare etnică ,socială și spațială a barbarilor, realitatea oferită de descoperirile arheologice prezintă indicii despre pătrunderea elementelor alogene în așezări romane precum și despre integrarea lor în comunitățile locale. Una dintre cele mai controversate probleme se referă la studierea originii și evoluției tipologice a unor categorii de obiecte din metal (piese de îmbrăcăminte și de podoabă, arme, piese de harnașament) precum și eventuala lor atribuire etnică. Există câteva artefacte specifice pentru civilizația materială din ultima parte a secolului al VI-lea ; cataramele de tip *Sucidava* descoperite la Tropaeum Traiani ,*Tomis, Histria, Beroe, Ibida*; aplice de tip *Sucidava* ,catarama de tip *Salona-Histria* ,*Boly-Zelovce Nagyharsany, Syracuse, Papa*, cercei cu pandantiv, fibule digitate . Considerate a fi produse ale atelierelor din Imperiu , din punct de vedere stilistic se prezintă ca o sinteză de elemente bizantine, slave și germanice. Cataramele cu decor animalier ,fibulele digitate au fost purtate ,de obicei ,de barbari, sau de barbari aflați în Imperiu .Atribuirea mormintelor cu arme sau cele cu fibule unor populații alogene este un fapt acceptat în cercetarea actuală .

Problema se pune pentru acele morminte fără arme dar care conțin obiecte de inventar de proveniență romană, sau sunt fără inventar. Pot reprezenta aceste accesorii un criteriu de atribuire etnică *ex silentio* mai ales într-un mediu roman? Problema identificării etnice pe cale arheologică devine în aceste condiții extrem de dificilă, mai ales că aceste obiecte ,sunt accesorii vestimentare impuse de o modă pentru o clientelă care se întindea din Spania până în Crimeea și reprezintă unul din acele aspecte ale procesului de romanizare a lumii barbare prin tendința de încadrare în sistemul economic roman.

CAPITOLUL VIII

Catalog de descoperiri funerare

În acest capitol sunt prezentate , în ordinea cronologică a descoperirilor ,inventarele funerare pentru care autorul a găsit informații literare sau în registrul de inventar al Muzeului de Arheologie din Mangalia

LISTA ILUSTRĂȚIILOR

PL.1 - Callatis - plan general –format A₀

PL.2 Callatis- repartiția cadastrală a parcelelor funerare

PL.3 Profile stratigrafice –necropolă ,str.Oituz

PL.4 Releveu M₄₈₂

PL.5 relevee M₃₉₈,M₄₀₀, M₄₀₃, M₄₀₄.,M₄₁₂, M₄₁₁,M₄₁₆, M₄₂₀,M₄₃₁,

PL.6 relevee M₄₄₀, M₄₄₂, M₄₄₄, M₄₀₈, M₄₀₆, M₄₂₈, M₄₃₇

PL.7 relevee M₄₂₃, M₄₂₂, M₄₃₉, M₃₉₄, M₃₉₅, M₃₉₉, M₃₉₇, M₃₉₈, M₄₂₀, M₄₂₁, M₄₃₇

PL.8 relevee M₄₁₀, M₄₁₁, M₄₃₆, M₄₁₃, M₄₁₄, M₄₁₇

PL.9 relevee M₄₀₈, M₄₀₄, M₄₃₂, M₄₃₈, M₄₃₀, M₄₃₁, M₄₃₃, M₄₃₄, M₄₃₅, M₃₉₆

PL.10 relevee M₄₄₇, M₄₄₈, M₄₅₂, M₄₅₁, M₄₇₈,M₄₅₃, M₄₅₄, M₄₅₉, M₄₆₀, M₄₆₁, M₄₆₂, M₄₆₃, M₄₆₅,M₄₇₃

PL.11 releveu M₄₄₇

PL.12 releveu M₄₇₉

PL.13 relevee M₅₀₃, M₅₀₄, M₄₉₄,M₄₉₅, M₄₉₆ ,M₅₅₉, M₅₅₆, M₅₅₇, M₅₅₈

PL.14 relevee M₄₉₂, M₄₉₃, M₄₈₈, M₅₄₁, M₄₈₃

PL.15 relevee M₅₄₅, M₅₂₁,M₅₂₄,M₅₂₅,M₅₂₆, M₅₂₇, M₅₁₉, M₅₁₃, M₅₁₄, M₅₁₅, M₅₂₂, M₅₀₁,M₅₀₂

PL.16 relevee M₅₀₀, M₅₀₆, M₅₂₀, M₅₁₂, M₄₉₈, M₄₉₁, M₄₈₆, M₄₈₄, M₅₁₉, M₅₂₆, M₅₂₃, M₅₃₃

PL.17 relevee M₅₃₁, M₅₄₈, M₄₈₅, M₅₄₂,M₅₄₃, M₅₄₄, M₅₄₀, M₅₃₇, M₅₄₈,M₅₃₂, M₅₃₉, M₅₃₈,M₅₅₅,M₅₄₇

PL.18 relevee M₅₆₀,M₅₆₁, M₅₅₀,M₅₅₂, M₅₅₃,M₅₅₄, M₅₅₅,M₅₂₈,M₄₈₉

PL.19 releveu M₃₉₃

PL.20 relevee M₃₇₇, M₃₇₈,M₃₇₉

- PL.21** releveu M₆₇₀
- PL.22** foto M₅₇₄
- PL.23** foto M₅₇₃
- PL.24** foto M₅₇₂
- PL.25** foto M₆₇₀
- PL.26** foto M₆₇₀- imagini detalii interior
- PL.27** foto detalii M₃₇₆
- PL.28** foto M₆₇₂
- PL.29** foto morminte T_c- anul 2000
- PL.30** foto morminte T_B- anul 2000
- PL.31** imagini de ansamblu T_B- anul 2000
- PL.32** foto M₅₅₀, M₅₅₂, M₅₂₈
- PL.33** imagini cercetare str.Oituz – anul 2000
- PL.34** imagini ansamblu T_C – anul 2000
- PL.35** foto M₅₄₈, M₄₈₅
- PL. 36** foto M₅₂₄, M₅₂₅, M₅₂₆
- PL.37** imagini de ansamblu T_A- anul 2000
- PL.38** T_A- mormânt dublu în cistă de epocă elenistică
- PL.39** foto M₅₁₉
- PL.40** foto M₄₄₇
- PL.41** foto morminte T_A
- PL.42** T_A- construcție de epocă elenistică
- PL.43** foto M₅₅₅, M₅₄₈, M₄₃₇
- PL.44** foto M₄₈₆
- PL.45** foto M₅₅₄, M₅₅₀, M₅₆₁
- PL.46** foto M₅₅₉, M₄₉₄
- PL.47** foto M₅₅₇, M₅₅₆, M₅₂₇
- PL.48** foto M₅₂₀ , M₄₆₀, M₅₁₅, M₄₈₅
- PL.49** foto M₆₆₄, M₆₆₅, M₆₆₆, M₆₆₇, M₆₆₈, M₆₆₉

PL.50 foto M₅₆₃- M₅₇₁

PL.51 foto M₆₅₆, M₆₄₉, M₆₆₃

PL.52 Callatis – plan necropolă sector D₆

PL.53 Callatis - plan necropolă sector F₇

PL.54 Callatis – plan necropolă sector D₈

PL.55 Callatis - plan necropolă sector D₁₄

PL.56 Callatis – plan necropolă sector E₇- F₇